De kinderen

Henriette Roland Holst-van der Schalk

bron
Henriette Roland Holst-van der Schalk, *De kinderen*. W.L. & J. Brusse, Rotterdam 1922

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rola003kind01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

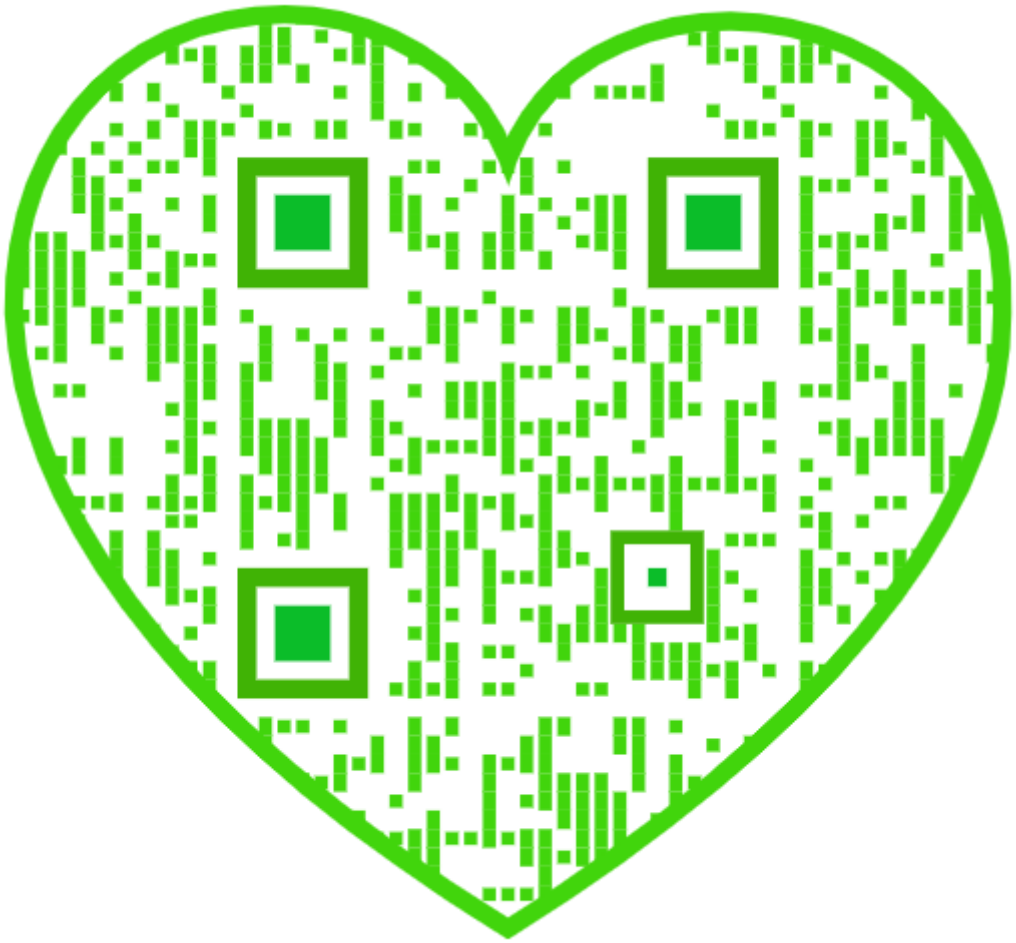

Spelers

Marcellus, een leider der arbeiders van het Zwarte Land
Ranulf en Roxana, afgezanten der arbeiders uit de Lichte Steden
Victor, een afgezant der arbeiders van het Zwarte Land
Arbeiders en Arbeidsters
De Kinderen

Eerste bedrijf

Eerste bedrijf

Het tooneel geeft aan: een vroege voorjaarsdag in een dal. Op den achtergrond heuvels met kolenmijnen. Marcellus, arbeiders en arbeidersvrouwen; later Ranulf, Roxana en de kinderen.

Marcellus Gij moet nog dapper wezen, kameraden; de kracht der meesters staat nog overend, hun hoogmoed staat, een sterke toren. Zij zeggen neen, en wille' in 't eind ons zien kruipen aan hun knie om genade. Dan spannen zij ons in het oude juk: het loon blijft laag, het lange zwoegen blijft, maar heerschappij striemt erger dan tevoren. De organisatie is gebroken, ons wapen brak, wij zijn weereloos. En hoop, die vatte onze vale levens in gloed van morgenrood en avondrood, is bleek geworden en gebluscht in twijfel. Wat zullen de dagen dan lichtloos stijgen aan lichteloozen horizon, alle gelijk, elkaar gelijk als zuchten! Zwaar zullen wij aan leven dragen,

en sterven met het heimwee in onze oogen van wie weten nooit te hebben geleefd. Wilt gij dat niet? Beurt dan uw harten op, mijn kameraden, en houdt het hongerknagen uit dat lichter valt aan dapper strijdenden die hoop voedt met haar blanke droomenbrood, dan aan wie neerzitten verslagenen bij brakke wateren van vertwijfeling. Het uitzicht van de dagen is niet donker; ziet: aan de kimmen stijgt een groot geflonker. De mare van onzen strijd heeft ontstoken een hel licht in de makkers; goud ontloken rozen van meegevoel; dat gouden licht maakt de gezichten één schittergezicht. Hun liefde zal ons koesteren met gloed, hun hulp ons hart versterken. Daarom, moed, broeders; laat uw eischen voor u uitgaan als geharnaste mannen; houdt ze aan als volle tonen een gespannen keel: wij moeten winnen, voor ons, voor 't geheel. *Een moedig arbeider* Marcellus, wij weten wat komen gaat

zoo wij bezwijken en de volle maat vernedering over ons wordt uitgestort: voor dit geslacht de ster der hoop verdort. En daarom willen wij staan tot het end, willen uithouden 't scherpe hongerknagen en de ellende als een ziekte dragen die onze lichamen en zielen schendt, terwijl de wereld zich met blijheid vult en feestelijk zich opent het getijde onbekommerd om het menschelijk lijden dat zich in donker zwijgen hult. Laat onze arme uitgeteerde lijven, onze grauwe verschrompelde gestalten in deze jongglanzende lentedagen bevlekken het goudlachen der natuur! Maar als lentebelofte is volgroeid tot volheid van den zondoorstoofden zomer en de aarde viert het vervullingsfeest, dan willen wij heffen de vrije leest tot de vlammende sterren die omtrillen met fonkeling wie overwinnaars zijn, of neerzinken en sterven, naar de pijn des doods starend met ongebroken willen. Dat hij die andre woorden spreken wil

zijn zwakheid in het hart begrave stil; hij zou de fierheid onzer zielen smaden: wij willen hem niet hooren, kameraden. *Een ander arbeider* Dat hij die op een laffe vrede hoopt, zulk een die door schikking den knoop ontknoopt, zijn lafheid met geen woord, geen blik verrade: wij zullen het niet dulden, kameraden. *Een vrouw* O het deerlijke, het deerlijke vrouwenleven! Ons hart wordt gekorven door strijdige willen. Zal moed, de heerlijke, onzen kinderen voedsel geven? Zwaar zijn de dagen en wij zwak hen te tillen. *Enkele vrouwen te samen* O het deerlijke deerlijke vrouwenleven. *Andere vrouwen* O bittre wateren, waar door wij waden.

Enkele mannen Wij willen hun klacht niet hooren, kameraden. *Een grijsaard* Ik heb den grooten strijd van voor veel jaren met een jong hart en jonge leden meegestreên; ik was bij d'eerste, uit de groeve opgevaren en volhardde, tot ik schier stond alleen. 'k Zag 't grauwe leven worden overtogen met kleurigen verwachtingsgloed, en schittren uit lang-doffe makkeroogen helle spranken zelfbewustzijn en moed. 'k Heb liefde zien spannen levende schalmen, onbreeklijk lijkend, tusschen maat en maat en door de harten hooren ruischen psalmen van blij vertrouwe', als door een veld van halmen morgenwind ruischt, het kind van dageraad. Ik ken dat alles, ik ken dat alles: het is of mijn jeugd door mij opstaat. 'k Heb hoop zien krimpen en vertrouwen mind'ren zooals een groote wind zijn vleugels vouwt; twijfel en vrees, der zwakheid bleeke kind'ren zag ik binnensluipen ons trotsche woud. Ik zag hun dunne vingers wringen

den keten stuk, waarmee liefde ons bond; ik zag zijn schalmen, machtelooze dingen verstrooid, vertreden op den harden grond. Ik ken dat alles, ik ken dat alles, het is of mijn jeugd stijgt naar mijn mond. Tot eindelijk werd honger al te groot in sommigen en zij vreesden den dood door honger, meer dan wat gebeuren ging zoo het einde was overweldiging. Zij hebben alle lichten uitgedoofd die heerlijk waren ontvlamd in ons hoofd: mij heugt dat alles, mij heugt dat alles; het is als word ik opnieuw beroofd. Op een dag zijn wij weer aan 't werk gegaan; van elken gevel woei een zwarte vaan; op aard geen licht, omhoog geen plekje blauw; brood smaakte bitter en de liefde flauw. Alleen de drank, de drank alleen deed deugd, die bracht vergetelheid, woeste droomvreugd; de trooster voerend weg uit doffe kille dagwereld naar avondlijk bont geluk; de vriend van wie niet meer kon moedig willen; de broer met zijn lach van verloopen vagabond,

van het nonneke fijn en strak en blond dat met àndre troostdrank de smart kwam stillen der smachtenden in nood en druk. Weer proef ik alles, weer proef ik alles: van het wrange en laffe walgt mijn mond. Ik heb gevoeld de lange nederlagen neerdrukke' al dieper het gebogen hoofd, en de zwaarte ervaren van de dagen als 't hart niet meer in de toekomst gelooft, niet meer gelooft in de heilkracht der broederschap, en den groei van haar macht. Als de vrouwen met spitse woorden hoonen den dwazen waan die erger maakte nood, en hun tong in het hart der jonge zonen met haar adderbeet het vertrouwen doodt. Ik heb de dapper-opgerichte willen ineen zien zijgen, gebroken voor goed, en in bloedwarme harten zien verkillen de laatste vonken levensmoed. Ik heb de jonge kerels weg zien krimpen van schaamte voor den glorieënden dag; 'k heb ze gezien door leege jaren sluipen en hun drieste wanhoop verzuipen

in botte scherts en veilen lach. Ik ken dat alles, ik ken dat alles: 'k heb zelf gezworven zonder vaan of vlag. Nu ben ik oud, krachteloos hangt mijn arm en morgen heeft zijn zin voor mij verloren; ik kan uw hoop niet in mij zingen hooren en uw verwachting maakt mijn hart niet warm. Maar mij heugen de dagen van mijn jeugd, ik voel ze opstaan door het kille bloed, en daarom zeg ik u: er is één deugd en één heil en één wijsheid en één goed: overwinning. Er is niets buiten haar dan sterven; en beter, veel beter waar 't u en uwe vrouwen en jonge kindren te sterven, dan te kruipen als wij deden weer onder 't juk. - Ik voel mijn krachten mindren. Van den rand van het graf maant u mijn woord: ‘Makkers, verkiest den dood boven een veilen vrede’. *Marcellus* Gij hebt gehoord, makkers, gij hebt gehoord. *Een vreesachtig arbeider* Toegeven wil hier niemand, kameraden;

niemand wil smeeken om genade; hoog wappert onze vaan, fier straalt de leuze, maar alles of niets is niet d'eenige keuze. Wij kunnen niet het doel ineens bereiken; het rijk van d'arbeid groeit, als andre rijken, niet door blinde halsstarrigheid maar door rustig geduld, dat zijn uur beidt. Daarom is dit mijn raad, o kameraden: neemt van de eischen af een stuk; veiliger voeren zacht-glooiende paden dan steile banen opwaarts naar 't geluk; overschat niet uw kleine kracht: nog staat, geducht en sterk, der meesters overmacht. *Een ander vreesachtig arbeider* Hij heeft gelijk: laat iets van d'eischen vallen. *De moedige arbeider* De vijand sluipt binnen in onze wallen: wij willen niet hooren wie d'eenheid breken. *Marcellus* Stil kameraads: laat allen spreken. *Een vrouw* Wij beloofden u bij te staan:

hebben wij niet ons woord gehouden? Tot de weifelenden zijn wij gegaan, de zwakken hebben wij teruggehouden van te betreden schandelijke paân. Wij wisten dat de strijd zou wezen hard, dat machtig troonden onze heeren; wij hebben mee hun overmoed getart, wij zijn bereid verder mee te ontberen. Wij vreezen niet den honger, makkers; neen: wij vreezen voor onze kindren alleen. *Een andere vrouw* Wij hebben uit de woning weggedragen het armzalige huisraad, stuk voor stuk; wij hebben niet geklaagd toen z'alle dagen leeger werd, toen verdween de laatste smuk. Wij hebben zonder morren, kameraden, verpand het goede linnen uit de lade en 't zondagsch kleed, moeizaam overgespaard van 't loon, met vreugd gekocht met zorg bewaard. Wij vreezen niet ellende, makkers: neen, wat ons zwak maakt, zijn de kindren alleen. *De eerste vrouw* Wij hebben voor onze kleinen gesneden

al dunner 't morgen- en het avondbrood; 't was onze hand die door hun melk met wreede listen al grooter teugen water goot. Wij hebben hun wangetjes slap zien worden en hun heldere oogjes flauw; gij weet het, kameraads, dat wij niet morden, en zoo wij weende' in donker, daags omgordden wij ons met standvastige trouw. *De tweede vrouw* Wij hebben 't gekweel hunner keeltjes hooren verkeeren in een klaaglijk blaten ‘moeder, ik heb zoo'n honger; moeder, brood’ - dat schreit en deunt nu aldoor in onze ooren, het vervolgt ons of wij waken of slapen; het vervolgt ons ook nu, genoot. Makkers, wij kunnen niet langer verdragen te hoore' onze kindren hun honger klagen, te zien onze kindren van honger kwijnen. Wij kunnen 't niet: tweestrijd verscheurt ons hart, wij hebben moed, maar dit is al te hard. *De eerste vrouw* Behoedt de kinderen voor hongerpijnen en ge zult zien, hoe elke onzer volhardt.

Een derde vrouw Dit kan niet goed zijn; er kan geen wet wezen die dit beveelt; ons diepste hart komt in ons opgerezen tegen een plicht, die het vleesch van ons vleesch en het bloed van ons bloed ons ontsteelt. Wij bidden u makkers, hebt medelij: bedenkt: zij dragen de toekomst in hun bloed en zoo zij sterven, waartoe leven wij? *Eenige vrouwen te zamen* Laat vallen de eischen: het moet, het moet. *De eerste vrouw* Wij smeeken u makkers, bezint u toch! Wilt gij de kinderen laten verderven? Wat helpt ons de zege, wat helpt hij nog, zoo zijn prijs moet zijn dat de kleinen sterven? *Een oude vrouw* Mijn dochter stierf in 't kraambed; 'k nam het kind, ik heb geen melk om 't arme schaap te geven: o waren bei mijn oogen blind dat 'k niet verglimmen zag dit vonkje leven.

Eenige vrouwen Wij hebben geen melk, wij hebben geen brood: de kindren verkwijnen, de kindren gaan dood. *Andere vrouwen* Hebt medelij, makkers: zij zijn toch uw bloed. *De eerste vrouwen* Laat vallen de eischen: het moet, het moet. *Marcellus* Ach zusters, ge verscheurt mijn hart! - Ja: 't moet, maar anders dan ge meent. Dit overharde vraagt nu de tijd van ons, dit: aan te zien hoe onze jonge kindren lijden, weenen, hun kweelstemmetjes worden kwijnend-zwak, en niet te bukken, niet te roepen ‘vrede’, noch te vertwijfelen, maar sterk en vast te zwijgen, te trotseeren, te volharden. Dit immers zwoeren wij - het heugt u toch - toen onze schare' in najaarsgrauwen morgen saamstroomden en uit zijn omfloerste stilte oprees, zon-gelijk, ons gemeen besluit? Wij wisten dat de arbeid van dit land zou stijgen, wonnen wij, halfweegs tot vrijheid,

dat onze overwinning zou, een springvloed, planten haar deining voort naar andre landen, trekkende in haar onweerstaanbare zuiging millioenen makkers mee. En omdat wij dit wisten, waren wij te wagen trotsch, te winnen vastbesloten: 't scheen ons heerlijk hen omhoog te voere' op een stroom van kracht. Volharden wij, dan zullen wij 't vermogen. Maar zoo kindergekrijt onzen wil breekt en wij vallen, dan doet met ons heel d'arbeid van dit land een diepen val in zwakte en verneedring. Andre landen storten na in dien kuil. Grievend zal zijn het leed van lange hulpeloosheid; moeizaam 't herstel. Wilt ge dat op u laden? Zoudt ge nog kunnen leven, wetend hoe uw zwakheid ten val bracht makkers die bouwde' op uw kracht? Wij drage' in onze handen niet alleen ons eigen lot, maar 't lot van ongetelde menschen, levende' en ongeborenen. Wij lijden hun ter wille, hen te maken blijder dan wij, vreugdevoller en sterker. Uit liefde lijden wij, willen uit liefde zoo het moet ook het zwaarste lijden: den honger van onze kindren aan te zien.

Wij hebbe' iets liever dan ons eigen vleesch en bloed; dit: de makkerschap der onterfden, die langzaam wordt, in bloedig-zwaren strijd. Wij hebben haar het liefst van al wat is. Wij weten dat die liefde ons redden zal van zwakheid, onmacht en vertwijfeling; vlammende zonnen zijn w' als zij ons voedt, stof zijn wij en asch, wanneer wij haar derven. Daarom bezweer ik u, mijn kameraden: houde de boog van zijn wil strak gespannen ieder van u! Laat als strijdbare mannen uw eischen stout en fier voor u uitgaan: houdt ze met zwellende adem aan als volle tonen een dappere keel: laat de eenling opgaan in het geheel. *Een der vrouwen* Ons breekt dit leed: de kinderen kwijnen; de bloesems des levens verwelken, vergaan. *Een andere vrouw* Makker! O zie de kinderen aan. *De eerste vrouw* Veel kunnen wij dragen, niet deze pijnen.

De arbeider die vrede wil Hun goud is sterker dan onze getallen. *De tweede vrouw* Laat een deel van de eischen vallen! *Marcellus* Gedenkt onzen plicht, gedenkt onze eeden, gedenkt de makkers, die voorheen streden en vielen; zij hebbe' ook voor u gebloed. Doopt uw hart in den vurigen gloed die stijgt naar de toekomst en hangt om 't verleden. *De grijsaard* Verkiest den dood boven een veilen vrede. *De arbeider die vrede wil* Laat vallen de eischen: het moet, het moet. *De eerste vrouw* Ellende, ellende, verscheurende pijnen: hoe af te wenden den ondergang? *De tweede vrouw* De kindren hongren, de kinderen kwijnen; hun oogen staan flauw en hol werd hun wang.

Eenige vrouwen tot Marcellus Gij doet geweld aan de stem van het bloed. *Vele vrouwen en mannen dringen op Marcellus aan* Laat vallen de eischen: het moet, het moet. *Een stem achter het tooneel, met geheel andere intonatie* Zij zijn gekomen: hen zonden de makkers, de verre velen: zij zijn gekomen van lichte stranden; zij kwamen getweeën, een man en een vrouw. *Een andere stem achter het tooneel* Hij zegt: liefde tot ons stuwt in machtige stroomen het bloed naar hun hart, het woord naar hun keelen. *De eerste stem* Zij zegt: drang te helpen maakt sterk onze handen. *De tweede stem* Zijn woord is als honing.

De eerste stem Haar blik is als dauw. *De tweede stem* Hij zegt dat aan den boom hunner liefde zoete vruchten rijpen, goudglanzige overwinningsvrucht. *De eerste stem* Zij zijn gekomen die hoop verwachtte, onze zwakheid te schragen met groote krachten. *Verschillende stemmen* Daar zijn zij, daar zijn zij: stil alle gerucht. *Ranulf en Roxana komen op Ranulf* Kameraden, uit de zoemende steden zenden de onzen u broedergroet; na dapperen strijd zeeghafte vrede is al de wensch, die hun hart voor u voedt. Maar groet en wensch alleen zijn arm en slap; bijstand versterkt, uit bijstand groeit de broederschap; ons hart is willig, onze hand bereid

met u ten einde te strijden uw strijd. Over de landen kwam gevlogen mare van uw standvastigen moed; meegevoel heeft de harten bewogen; verbeelding zette de hoofden in gloed. Wij voelden dadige liefde branden in ons als een binnenst vuur, dat wil uit naar de menschenlanden zijn weldoende kracht verspreiden, en wij spraken tot elkaar: ‘o hen helpen door hun donker getijde naar het zegenluistere uur’. En een onzer vrouwen zeide: ‘het is voor moeders zwaar honger te zien wegknagen de ronde kinderwangen: arme dapperen, die dat verdragen en niet versagen’. Men zag het lichte verlangen te helpen, in veel oogen stijgen en vorm en bewustheid krijgen. En een jonge vrouw in donkere kleeren - haar eigen kindje was pas gestorven - trad vooruit en zei: ‘zij zullen niet ontberen zoolang er brood is in onze korven;

laat de kindren der makkers tot ons komen’; haar oogen werden licht, men voelde liefde uitstroomen glans over haar bleek gezicht. En alle gezichten werden hel of geluksweerschijn ze overtoog; uit de diepe liederen-wel sprong klankfontein klaatrend omhoog. Wij zongen der Broederschap heerlijkheid, die goudblank ontspringt aan den stengel van strijd; wij zongen de liefde die makker haakt aan makker, hen tot één lichaam maakt; wij zongen den dood van harte-alleenheid, en de baring, de blijde, van menschen-eenheid. *Roxana* Toen hebbe' onze kindren den drempel versierd voor het feest verbroedring dat gaat worden gevierd; onze vrouwen bereiden het feestgebak; op het huis der arbeiders waait van het dak de welkomstvaan, de schitterhelle, waar dappre gedachten in ruischen, in zwellen. De deuren staan open, de disch is bereid, ontloken is blij verwachten; moeders pooplen en vaders wachten

met blikken van stille zorgzaamheid. O makkers, laat ons voor uw kindren verzachten den langen nood van den bitteren strijd; vertrouwt ze ons toe tot betere tijden; wij zullen ze koestren en troetlen en streelen; zij zullen met onze kinderen spelen als lammetjes op één klaverweide. *Ranulf* En als de winden overwinning waaien brengen wij hen weerom, brengen hen allen; zij keeren weer als zegeliedren schallen en vaandels wimple' en vreugdevuren laaien. *Roxana* Makkers, ge moogt niet zeggen neen: wij vrouwen hunkren om die kleine martelaren iets te vergelden van wat gij ons doet. Lijdt ge niet opdat vrijheid lache door ons bloed? Draagt ge niet onze hoop door bittre baren? In wil, in liefde, in alles zijn wij één. *Ranulf* Uit de ruischende steden, makkers, komt tot u deze bede:

geeft ons uw kindren tot de dag van vrede, de heilgekroonde overwinningsdag, daagt. *Marcellus* Wij dachten dat als in het oud verhaal de god-in-ons van onze trouw verwachtte het offer van ons allerdierst bezit. *Een vrouwestem* Onze vijanden zijn sterk en wreed van gemoed. *Marcellus* Wij vreesden dat tot verre zegepraal noodig zou zijn dat w'onze kindren slachtten al maakte 't denken onze lippen wit. *De stem* Onze kracht was klein, twijfel rilde door 't bloed. *Marcellus* Onze wil zonk weg van ons, als een schip dat wreede riffen doodlijk openreten, een afgrond ging ope' onder onzen moed.

De stem Zij zijn gekomen die onze nood riep. *Marcellus* Gij zijt gekome' en van uw gulle lip viel 't heelend woord: de zwakheid is versmeten, wij varen juichend zegen tegemoet. *De stem* Zij hebben ons afgenomen de zorg die nooit sliep. *Marcellus* Zeg aan uw makkers dat hun liefdedronk ons uitgeputte hart heerlijk versterkt en tot nieuwen weerstand hoog heeft opgericht. *De stem* Als allen zich scharen zijn wij sterk om te winnen. *Marcellus* Zeg: wanhoop is verjaagd, die hen omvlerkte met nacht; triomfantelijk hun stem klonk,

en vlamgelijk schitterde hun gezicht. *De stem* Nu kan uit het zware de zegen beginnen. *Marcellus* Haalt de kinderen hier, maakt hun hartjes gereed de stem te volgen die broederschap heet, naar de steden der liefde, waar melk en brood hun wangen gaan maken weer rond en rood. *De kinderen komen binnen Roxana tot de kinderen* Nu moet je van vader en moeder scheiden, want vader en moeder hebben geen brood. Naar een licht land gaan wij jullie geleiden, waar andere vaders en moeders breiden hun armen uit naar den kleinen genoot. Zij hebben met meien versierd de woning, nieuwe zusjes en broertjes wachten je daar; kroezen vol melk en bollen met honing staan op lange tafels klaar en elk van jullie krijgt als een koning

een krans van meizoentjes op 't blonde haar. En keer je terug, dan bloeien de rozen, dan vieren we samen het feest van den vree, dan zullen we zingen en dansen en koozen, dan zijn w'allen blij, maar dat duurt nog een pooze, komt mee lieve kindren, komt mee, komt mee. *Een der vaders* Zeg aan de nieuwe vader en moeder waar je heengaat, dat onze harten in ons schreien en toch zijn blij. *Een der moeders* Geef hun een kusje, geef hun een kusje voor mij en laat je handjes, zóó, langs hun wangen glijen als je doet bij mij. *Een andere vader* Zult je wel eens aan mij denken als je 's avonds in je bedje ligt? *Een andere moeder* O kind, dat iemand mij dìt kon schenken: even maar, te zien hun gezicht.

Roxana Wij hebben met meien versierd de woning; vriendlijke makkertjes reiken je daar kroezen vol melk en bollen met honing en elk hunner draagt als een jonge koning een kroontje op het donkere haar. *De eerste moeder* Zeg aan de nieuwe vader en moeder waar je heengaat, dat wij van hen houen heel, heel veel. *De eerste vader* Zing hun een liedje, zing hun een liedje voor en laat ons innig vertrouwen kweelen uit jouw keel. *Roxana* En keert ge terug dan bloeien de rozen, dan is niemand meer voor den hongerwolf bang; dan vieren wij feest met lachen en koozen hart aan kloppend hartje en wang tegen wang.

Marcellus Groet aan de makkers van de lichtende steden, groet aan de makkers, en dank, en dank. *Ranulf* Wij scheiden in een overwinningsklank: tot weerziens broeders, in den ruischenden vrede.

Tweede bedrijf

Tweede bedrijf

Arbeiders en Arbeidsters van de Lichte Steden; later Ranulf, Roxana en de kinderen. Het tooneel geeft aan een ruime, feestelijk-versierde zaal

Een der vrouwen zingt onder het werken Dekt de tafels met melk en brood; stapelt appels roodwangig; in diepe schalen gíet honing goudkleurig en amberbruin; de spijlen omslingert met bloemguirlanden; bedekt met groene takken de wanden; komt, maakt het huis tot een toovertuin. *Een andere vrouw* Zij komen, de kleinen die makkers vertrouwden aan makkers toe, toen nood hen besprong; die liefde gaf, willig zonder schroomen toen liefde drong. *Een derde vrouw* Liefde, niet de blinde, oeroude, die leven droeg door de tijden heen, niet drift van 't moederdier voor haar jong,

maar liefde de vrucht van veel denken en droomen, het troostkind na smart en bitter geween. *De tweede vrouw* Liefde de zíende, de menschgemaakte, voegend duizenden tot één wier handen elkaar nooit aanraakten, die elkanders stem nooit dronken, wier aadren hebben geen bloeddrop gemeen. *De derde vrouw* Liefde zoo zoet in ons neergezonken, begeerend wèl te doen allen genooten met ons gestege' uit één schaduwleed en van één glanzende hoop omvloten; zacht en sterk is de ring gesloten der liefde die kameraadschap heet. *De eerste vrouw zingt* Dekt de tafels met melk en brood; brengt vruchten waar zuiderzon in brandde haar vurigen kus; versiert balken en wanden met bloemslingers groen-en-rozerood. *Een stem achter het tooneel* De kinderen . . . .

Een andere stem De kinderen komen. *De tweede vrouw* Schenkt de kroezen vol; spreidt de bedjes warm; zij zullen moe en dorstig zijn; de tocht was ver en ze zijn nog klein en ze hebben gemist moeders koester-arm een dag en een nacht . . . . *De derde vrouw* Laaf ze zoet dat ze heerlijk droomen. *De eerste vrouw* Broederschap houdt bij hun leger wacht.

Ranulf, Roxana, de kinderen

Ranulf Hier zijn wij thuis, mijn kleine kameraden; die vader en moeder nu worden voor een tijd, zij wonen hier. Kunt jullie raden voor wie de tafel feestlijk is gespreid? Weet je waarom de lieve bloemen maken kleurig de wanden van de lichte zaal?

Omdat wij blij zijn, allemaal, dat wij nu over jullie mogen waken. *Een der vrouwen op een kindje toeloopend* Wil je meegaan met mij? Mag ik je moeder wezen? Ik heb thuis net zulk een lief kindje als jij. *Een der mannen* Dat zijn zeker zusje en broertje, deze? Die passen goed bij dat troepje van mij. *Een andere vrouw* 'k Heb zelf geen kindertjes, en onze woning is ruim en zonnig: geef er mij veel, toe. *Een andere man* Kom hier mijn kleine man; wacht, ben je moe? Klim op mijn rug, daar zit je als een koning. *Roxana* Nu gaan we eten brood met honing en drinken kroezen warme melk en dan krijgt in zijn witte bedje elk zoet kind een kusje tot belooning,

dat vader en moeder in het Zwarte Land hebben gegrepen onze hand.

> *Sommigen van de mannen en vrouwen vertrekken met de kinderen die zij tot zich namen; anderen blijven nog*

Een der vrouwen Als zwaluwen naar 't zuiden wederkeeren wanneer winter maakt d' aarde dor en dood, zoo komen de kindren die de wreedheid der heeren heeft verdreven van hunner moeders schoot. *Een andere vrouw* Onze harten zullen zijn de zuidlanden waar de gulle aarde met gaven wacht. *De eerste vrouw* Onze teerheid zal die teeren omranden als een nestje, een nestje gevoerd veerzacht. *De tweede vrouw* Luwe winden, zullen onze handen hun hoofdjes streelen in den nacht. *Een arbeider* Zeg ons Ranulf hoe de makkers leven

die voere' in 't Zwarte Land den zwaren strijd? Houde' allen stand? Zijn hun willen als eiken, woudreuzen, die geen storm ontwortelt? Is in de pantsering van hun moed geen barst waardoor twijfel kan binnensijplen hunne zielen, die makend murv en krank? Dragen zij nog hoog voor zich uit geheven de vaan waarop hun fiere eischen stralen, gelijk zij straalden op dien gloriedag toen plotseling hun duizendvoudge scharen verrezen, roepend over d' aard hun wil? Wij kennen hunne namen niet; hun taal stijgt en daalt met andren val dan d' onze, maar broederlijk bezorgd is over hen ons hart. Hun hoop doortrilt ons zoet, hun smart doet pijn; hun overwinning - als wij aan háár denken schiet vreugde in warme stroomen door ons bloed. Zeg ons, genoot, hoe gindsche makkers leven die voeren tegen hun machtige heeren den zwaren strijd? *Een jonge vrouw* Zeg ons of de vrouwen veel lijden? Of zorg en smart de moederharten verscheuren? De kinderen zien zoo smal en schraal.

Een oudere vrouw Zeg ons snel, of der vrouwen moed niet wankelt? Hij de moederbalk, die den strijd schraagt. *Ranulf* Genooten die m' omstaat, luistert naar hoe onze broeders ginds strijdend leven; luistert en sluit de helden in uw hart. Harde heeren willen hen maken murv; ‘wij kunnen wachten,’ zeggen zij, ‘tot honger heeft in dat volk verteerd zijn overmoed;’ en honger woedt tusschen hun duizenden als een wreed monster, dat scheurt van de botten het vleesch weg en slurpt uit de aadren 't bloed. Ik zag hun drommen stroomen ter vergaadring; mannen en vrouwen zag 'k en jonge knapen opstuwen hunnen rijen eindeloos, onbarmhartig-snijdenden Maartwind tegen die als een geesel striemde de gelaten en stak met messen door 't verrafeld kleed. Kleumend trokken de schouders op en hol stonden de oogen in de diepe kassen, maar van de witte lippen viel geen klacht, en gejuich donderde over de velden telkenmale als de geliefde leiders

rieden tot onverzettelijk te staan. En wanneer dan, aan 't eind van de vergaadring, 't wondre vermogen dat in lijven huist, maar méér dan deze is, opgeroepen werd, en geestelijke kracht in de weegschalen geworpen tegen brute macht van 't goud, - dan triumfeerde over de stof de geest: bezieling tintelde in de dofste oogen; geen hart werd ontrouw, geen stem riep om vreê. Heerlijk-sterk in den gouden avond stroomden de scharen uit, en om hun hoofd wierp vrijheid haar gouden schijn . . . *Een der mannen* Heil de trouwe harten, de moedigen die vreet geen zwakheid aan. *Ranulf* Ik dacht, dat ik hun nood had uitgespeld, op d'ingevallen gezichten gelezen elk woord van haar smartelijke taal. 't Was dwaling: nog kende ik van die nood slechts enkle zwakke uiterlijke teekens. Ach, op de hooge zeeën der vergaadring als rij na rij schuimende willen aanbruist,

dan duikt zij onder, nietig, schuimbedekt, het is of allen haar vergeten. Maar in de kleine armzalige vertrekjes, waar met zijn zorg samenhokt elk gezin, komt zij weer op en groeit en vult met schaduw ruimte en tijd, den dag en ook den nacht. Roxana zal hierover verder spreken tot u: ik kan het niet. *Roxana* Genoote', ik trad in 't Zwarte Land veel lage huisjes binnen van makkers: aan den voet der heuvels liggen z'in groene dalen grauw aaneen-gerijd. En waar ik kwam, grijnsde mij aan ellende. Zij had alle woningen leeggevreten, al wat d'arbeid eens binnendroeg verteerd. De wanden kaal, de kasten leeg: van 't huisraad niets over, als een enkle kreuple stoel of kist; geen linnen op het bed, geen dekens: alles verpand, verkocht, voor brandstof of voor brood. Op den haard borrelde op een handvol sintels wat dunne brei; de kindren drensden, klagend hun honger, de moeders hielden vergeefs de slappe borst het kleinste voor.

Wanneer de schemer vaalde, kropen allen onder het lompendek om slapend te vergeten maar de afgetobde moeders sliepen niet. Met velen sprak ik, en hoe meer ik hoorde, zoo dieper deernis verscheurde mijn hart. Zusters, met snikken en tranen bekenden zij mij hun martelenden zielestrijd. Moesten zij de kindren laten verderven? Hen offren aan de fonkelende idee die glans gebracht had in hun vale levens? Of zouden zij opstaan tegen de macht die in hen de stem van 't hart wilde smoren en hun bloed redden van den ondergang? Hen redden door verraad, verraad aan makkers? In vertwijfeling wrongen zij de handen, gekooide dieren, draaiden hun gedachten door d' uren naar een uitweg rond - vergeefs. En wanneer zij in schemergrauwen morgen verrezen uit den strijddoorwaakten nacht dan voelden zij de stapeling der zorgen te zwaar een last voor hun gekrompen kracht. Hun harten, smachtend naar de stille meeren waarin de mensch duikt aan 't eind van den strijd des levens, hunkerden om in te keeren tot de waatren der smart-vergetelheid.

Een der vrouwen O arme zusters; o ondraaglijk leed! O tweestrijd zonder uitweg, zonder einde! *Een andere vrouw* Wèl ons, dat broederschap den uitweg vond. *Ranulf* Honger en angst en bange tweestrijd sloopten hun kracht; de wiekslag van de makkerliefde die hen hoog omhoog had gevoerd, werd flauw. Oeroude aandrift die niets nederslaat als de dood zelf, moederlijke liefde, won in hun hart: zij dreigden en zij smeekten, de mannen bezwerend: ‘geeft toe, geeft toe.’ En de heere' in hun sterke burchten lachten, wanende de zege zeker, en dichtbij. *Een der vrouwen* O harteloozen, baarden moeders u, dat ge de heilige moeder-instinkten misbruiktet voor uw schandlijk doel! *Ranulf* Nederlaag dreigde, zij hing in de lucht, een koperen wolk met onheil geladen,

nu ging zij dalen, neerhaaglen verderf; het moest gebeuren . . . . maar zij daalde niet . . . . *Roxana* Zij daalde niet: uw gebaar hield haar tegen, uw broederlijke kracht dreef haar terug. *Een der vrouwen* O zekerheid dat wij het waren die hielde' overeind de vermoeiden, benarden, hoe gelukkig maakt ons uw zoet besef! *Ranulf* Wij kwamen waar nog talmde hun beraad uit te spreken het woord, dat neerslaan zou in veel dappere harten hoop dat 's leven, en in woorde' als het hart omhoog zendt, zetten wij hun onze zending uiteen; hoe heel een volk van makkers stond bereid, harten, handen open, hunkrend te helpen; hun kindren, al hun kindren, aan te nemen als eigen, tot zege kroonde den strijd. En o, de schittering op hun gezichten! *Roxana* O de glimlach, zacht openbloeiend om

der arme vrouwen zorggegroefde monden, lachje, bleek als een Februari-zon en vol belofte als zij; of als een moeder glimlacht die leed barensnood, als voor 't eerst haar kindje rust in haar arm, zwak, en toch zóó vol rijk, onuitsprekelijk rijk geluk dat hemel en aarde schijnen al te kleine schalen voor zulk een zaligheid! - O zoet gedenken in mij nu, van dien glimlach, van dien blos, van dat vreugde-bewogen vragen: ‘zullen de kindren niet meer hongren, niet meer lijden? Zal tweestrijd ons niet meer verscheure'? o dan zullen wij staan met onze mannen samen- gesmeed in onverzettelijken wil. Dan zijn wij veel, veel sterker dan te voren, dan zijn we zeker sterker dan de heeren. Wij voelen 't: victorie groeit aan ons hart’. Hun wangen gloeiden; in hun oogen blonk vurige gloed; men hoorde door de lucht stemmen die riepen hoog en ver ‘victorie’. De mannen spraken niet, maar hun blik sprak, hun handdruk stroomde uit moedige liefde. *Ranulf* En moed en liefde voelden allen daar

door hun lichamen en hun zielen stroomen een heerlijke tinteling van geluk. Zoo scheidden wij in kracht, - want moed en liefde zijn kracht - en brengen u de kindren om ze lief te hebben als uw hart u ingeeft, met vaderzorg en moederzorg. En in vertrouwen wachten w'af den dag dat blij de boodschapper tot ons zal komen zeggend: - ik hoor den klank al van zijn stem - ‘geeft onze kindren ons terug, genooten; de meesters boge': aan ons de zegepraal’. *Een jonge stem* O zoet besef dat wij het mochten zijn die van makkers tilde' overzwaren druk! Gedachte aan hun lijden hangt, zwart gordijn, neer tusschen ons en ieder licht geluk; gedachte aan hun vreugde is een bron die opwelt, klaterblij, in ons gemoed; maar 't weten dat onze kracht voor hen won méér vreugde en méér moed - dat is een zon die met haar stralen ons hart zet in gloed. *Een andere stem* Dit is het groote wat wij droomde' in jeugd:

te zijn één wil één hart en één gedachte; broederschap te maken de moederdeugd de moederbron van alle schoone krachten; te maken één lijf alle menschenlijven; alle menschenkeele' één puurgouden keel, achter uw goudbesnaarde veêl, Liefde! alle menschenvoeten saam te drijven. *Een vrouwestem* Liefde! nog stroomt niet vrij langs alle wegen tot alle menschen uit uw milde stroom; nog houden u de zware wallen tegen die opwierp hun angstig-verwarde droom. Maar wij, Liefde, - gelaafd uit uw fonteinen, ziende gemaakt door Kennis, klare kracht, graven de wallen weg die u omheinen, opdat uw wateren eens alle pijnen mogen genezen van haat en tweedracht. *Een jonge stem* Eens zal liefde allen verbinden. *Een oude stem* Eens vindt liefde allen bereid.

De eerste stem Zooals de kindren der makkers vinden, de harten open, de bedjes gespreid, - *De tweede stem* zoo zullen eens allen allen bevrinden over de lachende aarde wijd. *Een derde stem* Eens zullen alom vreugdekoren klinken, eens verstomt het oude geween. *Een vierde stem* Eens zullen de levens als lichte pinken vare' over zilveren zeeën heen. *De eerste stem* Eens zal in Liefde alle droefheid wegzinken. *De tweede stem* Eens maakt Liefde alle blijdschap gemeen. *Het gordijn wordt een oogenblik gesloten; als het weer opengaat komt Victor op Victor, de vorigen*

Victor Genooten van de Lichte Steden in het Zwarte Land ontbloeit wit de vrede; hel stralen der makkergezichten hun blijheid uit als myriaden lichten. Broederschap heeft in 't eind gewonnen: het fonklend vrijheidskleed is half gesponnen. *Ranulf* Makker, ons hart wist dat ge winnen zoudt: wij hebbe' op uw standvastigheid gebouwd, hebben uitgezien naar bode van zege al de dagen van lichten zomertijd, maar kom, voer ons nu omhoog langs de wegen die 't bloed der martelaren heeft gewijd; laat in ons hart uw overwinning rijpen in den gloed van bewust begrijpen. *Victor* Makkers die 'm omstaat gulbegeerig, een raad van mannen en vrouwen sterk; gij zelf hebt naar zege ons gebaand de wegen: onze victorie - uw werk.

Toen g' afgewenteld had van ons angst die vrat aan onzer vrouwen moed, toen steeg dra weer omhoog uit het hart naar het oog de oude ondoofbare gloed. Weer voelden wij klein de hongerpijn naast de pijnen van smaad en dwang; voelden vrijheid een goed zeer groot, en zeer zoet haar adem bestrijke' onze wang. De willen strak gespannen, stonden vrouwen als mannen, een breuklooze wand van metaal, de eischen klonken de luchten dronken dag aan dag hun koperen taal. En de meesters die dachten dat onze arme krachten waren door 't hongren vergaan voelden met beven in het oude sleurleven een nieuwe kracht opstaan.

Ze dreigden dat ze gingen nog harder wringen tot we slap zouden hangen en stil; en ze hebben gezonden op ons af de honden van 't gezag, te breken onzen wil. Uit de woning verjaagden die ons; als wij klaagden stieten hun kolven ons neer; onder vrijen hemel bij 't sterre-gewemel huisde het arbeidersheir. 't Werd herfst. Regen vloeide in stroomen; winde' omloeiden de tenten met woest misbaar en als wij te beramen ons wilden verzâmen dreef ons hun geweld uit elkaar. De sabels wondden, de kogels vonden hun weg in de levende schijven; de vrouwen weenden; ons mannen versteende het hart in de siddrende lijven.

Menig dapper gezel zag een roode bloedwel uit zijn borst over d' aarde loopen; ‘houdt vol makkers: dichtbij is de zege.’ - Voorbij. - Zwakheid heeft ons niet beslopen. De willen gespannen stonden vrouwen en mannen één klomp van witgloeiend metaal; de eischen klonken; aan verre einders blonken goudstrepen van zegepraal. O genooten, t' aanschouwen waren heerlijk de vrouwen; hun moed blijve ons altijd heilig! als hun lippen bewogen zei een glans in hun oogen ‘de kindren, de kindren zijn veilig.’ En nu sloeg de strijd òm; een dreigend gegrom steeg over de wijde landen; de lucht werd vol van rumoer dat aanzwol en van dreigend-geheven handen.

Vandaag hier morgen daar rees een nieuwe schaar overeind met onstuimigen moed, zooals d' oceaan stuwt zijn brekers aan: rij na rij schuimbedekt strijdverwoed werpt hij buldrend omhoog; verschrikt ziet het oog d' oneindigheid barnen en kolken; zoo steeg kracht zonder trenzen zonder toom zonder grenzen uit d' oneindigen afgrond der volken. En nu stierve' onze heeren haast van vrees. Zij leeren als het moet hun lessen snel! Toen ze zagen - o zeker mondde wranger nooit beker - dat was verloren het spel riepe z' ons, om te komen. De vreugde betoomen had geleerd ons lange tucht, maar met zingend hart schreden w' en dansende leden te garen de goudene vrucht

van 't lang donkre en droeve, het bittre doorproeven van honger en kwellinge' en dood, van de uren doorvochten in de sombere krochten der wanhoop, vóór het morgenrood. In de trotsche verblijven onze schamele lijven, honger-geschonden en vaal, onze hoofde' opgeheven vol begeerte-leven naar de stralende wereldzaal. En de eischen klonken. ‘Niets minder?’ - ‘Niets.’ - Dronken zij toen geen bitteren drank? ‘Laat het zijn.’ - Het was vrede. - Tot u, makkers, gleden gedachtenstralen van dank, tot u wuifde aanstonds over 't jonge vreugdeloover van onze ontbloeiende ziel; want we wisten het; zonder uwer liefde blij wonder vertrapte ons nu hun hiel.

Broederschap was de rots waaraan hun trots verspatte tot schuim zijn vloed; was de zonnelamp die zwakheid als een damp deed vergaan voor haar stralenden gloed. *Een der mannen* O vreugde o trots: onze liefde is de rots waartegen versplintert hun haat; z' is de stralende kracht waaruit opbloeit de pracht onzer toekomst. Heil, kameraad. *Victor* En nu genoten van de zoemende steden, mijn makkers zonden mij met deze bede: komt en viert met ons 't blinkend feest van vrede. Geleidt de kinderen weer tot ons henen; die ge wegvoerdet van het bittre weenen, voer hen terug tot feestelijk vereenen! Onze vrouwen voelen hun hart hen dringen om te danken met kus en stamelingen die omzorgden zoo zacht hun lievelingen.

Onze mannen verlangen met u samen onder te duiken in nieuw strijdberamen, de kern van alle feestelijk verzâmen. Komt mee naar 't Zwarte Land! De donkere stoeten stroomen u tegen op vreugdlichte voeten, de liedren stijgen en de vaandels groeten. Komt, om uit één bron saam geluk te drinken, komt d' Eenheid zien uit strijdgewoel opblinken en oude zwakheid aan de kim wegzinken. *Een der jonge mannen* Naar 't Zwarte Land naar 't Zwarte Land om in vreugd met de makkers te vereenen. *Een der jonge vrouwen* Te beseffen, hoe door ons allen éénen wil en één hoop en één vervoering brandt. *Ranulf* Roept de kinderen hier, kleedt hen feestelijk aan; wij willen met hen den lichtweg gaan naar 't land der makkers, willen hen geleiden terug naar de dappren die nu zijn de blijden.

De kinderen komen in feestkleedij op

Roxana Nu gaan we terug van de vlakte vol steden naar 't land van de heuvels, 't stroomdoorsnedene land. 't Is vrede: hoort kinderen, 't is vrede 't is vrede; de nood is voorbij de strijd is volstreden; het oog lacht het oog toe; de hand zoekt de hand. Voor de woning staan vader en moeder; hun keelen rekken van verwachting; zij zien onzen stoet, zij vliegen naar voren: o moeder zal streelen zoo zachtjes de hoofden, de vlossen de velen en hel als een horen schalt vader zijn groet. Met oogen die blinken en wangen die blozen gaan jullie naar huis toe en wij gaan mee om ginder te dansen, te zingen te koozen. Plukt vol nu de korven met rozen met rozen die wij zullen strooien op 't feest van den vrêe!

Derde bedrijf

Derde bedrijf

Arbeiders en arbeidsters van het Zwarte Land; Marcellus; later Ranulf, Roxana, Victor, arbeiders en arbeidsters uit de Lichtende Steden en de kinderen

Het tooneel geeft aan: een park met geboomte Een der vrouwen ziet naar de laan tusschen het geboomte De kinderen komen, zij komen terug: ziet: de schitter-oogjes blinken in den gouden zomerdag. *Een andere vrouw* Hoor de voetjes trippelen vlug. *De eerste vrouw* Claartje! ik zie haar handje wenken. *De tweede vrouw* Fransje! ik hoor zijn schaterlach. *Een derde vrouw* Broederschap heeft gehoed hen trouw als een herder hoedt zijn schapen.

Een vierde vrouw Nu kunnen zij thuis veilig slapen: vrede spant zijn tenten zilverblauw. *De derde vrouw* Liefde heeft hen op haar weien met malsch en geurig kruid gevoed. *De vierde vrouw* Nu zullen zij thuis heerlijk gedijen in overwinnings goudenen gloed. *Een der jonge mannen* Overwinning lacht. *Een andere man* Hoe is zij gekomen? *Een derde man* Wie hief ons heen over steile muren? *De eerste man* Broederschap heeft ons opgenomen en getild boven donkere uren.

De eerste vrouw Vrede glanst mild . . . . *De tweede vrouw* Hoe werd zij gewonnen? *De derde vrouw* Wie heeft naar haar glans ons omhoog gedragen? *De vierde vrouw* Liefde, met machtige vleugelslagen; zij voert ons tot de vrijheids-zonne. *De eerste man* Zege, uw goudenen pluimen wuiven. *De tweede man* Blijheid, uw zilveren trossen blinken. *De derde man* Vrede zendt uit haar witte duiven om aan de bronnen der vreugd te drinken. *De eerste vrouw* Vrede's witte duiven . . . .

De tweede vrouw Zie ze vreugde drinken. *De derde vrouw* Hoor zegeloof wuiven . . . *De vierde vrouw* Zie blijheidszon blinken. *De eerste jongeling* Als zilveren trossen . . . . *De tweede jongeling* Als gouden pluimen . . . . *De derde jongeling* Over de looverbosschen witte wolken schuimen. *De eerste vrouw* Wie heeft ons zwakken omhoog gedragen? *De eerste jongeling* Broederschap, in haar prachtige zonnewagen. *De tweede vrouw* Waar bleven de scheidingen?

De derde vrouw Verwarren de talen? *De vierde vrouw* Zachte geleidingen over bergen, door dalen. *De eerste jongeling* Waar bleef het donkere van eenzaamheid? *De tweede jongeling* Eenheid! uw flonkeren vult ruimte en tijd.

Ranulf en Roxana komen met de kinderen op het tooneel

De eerste vrouw De schitter-oogjes komen, de voetjes trippelen vlug in den zomerdag, den trillend-warme. *De tweede vrouw* Omruischt door de sterke gelukkige boomen, omstroomd door blauwgoudene hemelvlag

keeren de kinderen in onze armen, in onze armen zingend terug. *De derde vrouw* Daar zijn ze nu . . . . Lachende oogen, glanzende wangen, allen glans-omvloten, wit en rood stoer en sterk . . . . *De vierde vrouw* Drink, o lang verlangen; verzadig u in zalig aanschouwen. *De eerste vrouw* Dank mijn genooten, o dank voor uw werk. *Een der oudere mannen* Dank aan de hand, die zege hielp bouwen. *Een der oudere vrouwen* Dank aan het hart, dat afweerde den dood.

Roxana Zij keeren terug uit de zoemende steden waarheen liefde z' ontvoerde in het ijzeren jaar naar het glanzend geluk van den zeeghaften vrede, en vaders en moeders hier, zij brengen mede de liefde der vaders en moeders van daar. Liefde tusschen deze en hun verre gespelen bindt, zachten band, u en ons voortaan. O laat hen veelmalen tot ons heen gaan opdat wij weer hooren het hoogblijde kweelen der stemmetjes door elkander slaan. *Ranulf* Daar zijn ze weer, de bloesems van uw leven; wij brengen hen terug die liefde vroeg, die liefde met een vol hart ons vertrouwde: wij hebben hen gelaafd met onzer harten dauw, hen teerder dan ons eigen kroost gekoesterd. Als wij ze hoorden lachen waren we blij; wanneer ze schreiden kwamen onze vrouwen toeloopen met bezorgd gelaat: vooral om de kleinsten, de allerkleinsten, die te nauwernood vader en moeder kenden beefden hun harte' in teedre zorg.

Nu brengen wij allen veilig terug; - niet één kwijnde, niet één is er gestorven - en weten zelf niet, zijn wij droef of blij. Ze rustte' aan onze borst, ze stoeide' aan onze knie, als ze samen met ons kindren speelden roezemoesden de stemmetjes dooreen; - zóó groeide in onze harten samen teerheid voor hen en voor ons eigen bloed, zij werden een deel van ons eigen leven. Iets van hen is in ons overgegaan, 't is, of zij onze kinderen geworden en toch uw kinderen gebleven zijn. 't Is of elk kind méér dan één vader en moeder heeft, of alle kindre' aan alle vaders en moeders saam behooren, 't is of wij allen aan elkaar behooren, of lange scheidingen doorbroken zijn. *Marcellus* Ja er is veel doorbroken: liefde doorbrak veel dijken en stroomde over de scheidingen uit haar vloed; broederschapsstroom rees hoog over de landen hen makend één wijd-glanzende heerlijkheid. Zooals de zon niet stuurt een enkele straal aan ieder zonnebegeerig aardewezen, maar stort zijn volle genade over allen uit, -

zoo heeft elk onzer kinderen niet slechts één vader, één moeder meer, neen onze gansche gemeenschap bevadert bemoedert met milde koestring elk kind. Zoo welig maakt nu al die jonge levens liefde in nood gebaard, in donkre ellende geboren, heiland gelijk in een stal. Hoe welig zal het worden alom op aarde, als elk kind dat geboren wordt de groote menschengemeenschap tot vader en moeder heeft; als elke man, elke vrouw, de bloesemgaarde verrijkt die uit hun aller liefde leeft, - als allen elkander behooren, als alle scheidingen doorbroken zijn. *Een jonge vrouw* Liefde voert ze terug naar den blijden vrede. *Een andere vrouw* Liefde die z' ontvoerde in het ijzeren jaar. *De eerste vrouw* Ziet: zij brengen haar zegeningen mede. *De tweede vrouw* Haar glans over hun wangen, haar geur om hun haar.

De derde vrouw Waar zijn de scheidingen nu? *Een vierde vrouw* Waar bleven de talen? *De eerste vrouw* Gouden bevrijdingen luw doorglanzen de dalen. *De tweede vrouw* Verwazend wijken uw kwellingen, Eenzaamheid! *De derde vrouw* De luisterrijke, Gemeenschap bevrijdt. *Een der moeders uit de Lichte Steden* Vraag aan vader en moeder, vader en moeder die daar op je wachten, of je moogt blijven een beetje van ons altijd. *Een der vaders uit de Lichte Steden* Zeg hun dat ginder twee zusjes goudharig houden twee zachte

harte-plekjes die nooit verstijven voor jou bereid. *Een andere moeder uit de Lichte Steden* O kind, wat ben ik blij te weten hoe lief je eigen moedertje is. *Een andere vader uit de Lichte Steden* Wij zullen ons kleintje naar hem heeten; kom je kijken, als 't nieuwe broertje er is? *Roxana* Liefde tusschen hen en de gindsche gespelen bindt met zachten band u en ons voortaan. O laat vele malen hen tot ons uit gaan dat wij mogen hoore' uit die jonge kelen den trillenden slag der blijheid slaan. *Een der moeders van het Zwarte Land* Zeg aan dien vader en die moeder, wier zorgen maakten je wangen weer rood, dat onze harten stroomen over in dank en liefde aldoor, aldoor. *Een der vaders van het Zwarte Land* Vraag aan vader en moeder,

vraag ze zacht aan hun oor, of zij zullen denken als weerkeert het loover aan hun kleinen genoot. *Een moeder van de Lichte Steden* Geef aan moeder ginds een kusje; zeg, moedertje hier zendt het haar. *Een der vaders van de Lichte Steden* Vraag of dat verre lieve zusje ook mag komen, het volgend jaar. *Roxana* Met oogen die stralen en wangen die blozen keerden zij weer en wij kwamen mee om samen te zingen, te dansen, te koozen, om samen te strooien purperen rozen ter eere van den blinkenden vree.

De kinderen strooien rozen en dansen; vele kinderen worden door hun ouders afgehaald; enkelen, die niet afgehaald werden, blijven bij hun pleegouders uit de Lichte Steden staan. Het tooneel, dat tot dusver in een glans van licht lag, verduistert. Muziek Tusschenspel

Een der pleegouders uit de Lichte Steden Waar is de vader van dit kind om het kleine handje te klemmen in zijn greep, den warme? Waar is de moeder om het te kussen? Waarom komen zij niet? Waarom nemen zij het niet trantelende tusschen hen in mede naar huis, waar de lamp brandt, een feestelijk schijnsel, en de tafel staat blankgedekt? Waar is de vader? Waar blijft de moeder? *Een der mannen van het Zwarte Land* De vader en de moeder zijn dood. Hij werd vermoord door de soldaten die beschermden der meesters heerschappij en zij is van verdriet en ellende gestorven. Wij hebben ze begraven na elkaar. Het huis is leeg, geen tafel staat, blank van beloften; de vader en de moeder zijn dood. Zij komen hun kind niet halen met troetelkussen, het zal niet drentelen tusschen hen in; zij zullen het geen broertje geven, geen zusje. Zij namen mee in 't graf de hoop op gespelen voor hem: hij was hun eersteling. Er brandt geen lamp in het huis, geen feestelijk schijnsel: de vader en de moeder zijn dood.

Een der vrouwen van het Zwarte Land Den vader doodden de kogels der soldaten; de moeder hebben hartzeer en ellende gedood. *Een andere vrouw van het Zwarte Land* Veel vaders en veel moeders zijn zoo gestorven, geveld door de wapens of in ellende verkwijnd: veel vaders en moeders zijn vóór de zege gestorven, zij hebben haar glans niet gezien, die toch was hunner daden kind. *Roxana* Een troost: zij hebben hun kindren niet eenzaam achtergelaten. Vaderloos-moederloos bleef achter niet één, want wij leve' en gij leeft en onze gemeenschap, die aller kindren vader en moeder is. *Een der vrouwen uit de Lichtende Steden* Genooten, ziet, ik ben weduwvrouw en mijn kind is gestorven; o geef mij dit knaapje om moeder over te zijn. *Een der mannen uit de Lichte Steden* Mijn twee zoons hebben aan een zusje behoefte, om hun wildheid te temmen, om zachtjes te wekken beschermende zachtheid, die slaapt in hun hart.

Genooten, geef mij dit goudharig meisje mede, tot een eigen kind. *Een andere man uit de Lichte Steden* Tusschen al de blondjes aan onze tafel laat dit zwartje glanse' als een rijpe braam.

> *De vrouw en de mannen die het laatst hebben gesproken nemen de drie weezen tot zich; een andere vrouw uit de groep van de Lichte Steden treedt aarzelend toe op een ouderpaar uit het Zwarte Land, dat staat, door vele kinderen omringd*

De vrouw uit de Lichte Steden Ziet, ik heb een bede aan u, genoot en genoote, - o beef niet zoo, angstig-verlangend hart - ziet, ik ben zij, die uwe kindren verzorgde, zij waren bij mij, de grooten en ook de kleinen; ik breng ze u vroolijk en gezond, ik breng u terug veel stralende gezichtjes. Lachen hun oogen niet? Zijn hun wangetjes niet rood? Nu heb ik een bede aan u, gij kinderrijken: geef er mij één van; een lammetje van uw kudde, een bloem uit uwen hof geef mij om lief te hebben, om over te waken, om vader en moeder over te zijn.

Egbert geeft, de altijd-heldere of David geef, de veel-beminde, of Hilda, het dapper-geaarde meisje, of Mildred, de zachte-van-mond. Geef welke gij wilt, teeder welkom is elke over elke zal zich sluiten, vreugde-bevend, de kelk mijner ziel. Ziet, ik verloor den bruidegom toen ik zeer jong was; hij viel in den bloedigen strijd der volken; van het leven keerde zich af mijn hart als een nachtplant zich keert van het licht en groeit naar de schaduw; voor den stroom der gemeenschap sloot ik mijn sluizen en werd eenzaam, want ik had niet lief. Mijn ziel verstijfde en verdorde in bitterheid, want ik had niet lief. Maar nu is liefde binnengestroomd met zoet geweld; op kinderstemmen stroomde zij binnen en heeft de verstijfde, halfbevroren ziel weer week en vruchtbaar gemaakt, vol zwellend leven; ik voel als ik voelde, een meisje, wanneer mijn bruidegom kwam. Dit is mijn bede aan u, genoot en genoote: help mij, opdat ik blijve vol zwellend leven, week en vruchtbaar als de goede aarde is, ik die lang ben geweest arm en star en verlaten. Geef mij een kind van u, genoot en genoote: geef mij een kind om moeder over te zijn.

De vader en de moeder uit het Zwarte Land beraadslagen een oogenblik; dan wendt de moeder zich tot hare kinderen

De moeder uit het Zwarte Land Egbert, altijd-heldere, en Mildred, zachte-van-mond, komt: kust de moeder die liefderijk-trouw u verzorgde, terwijl tusschen ons in hongerwolf sloop. Gaat met haar mee naar het land van de Lichtende Steden, doet haar nooit leed aan, weest haar tot troost alle dagen: ge zijt haar kinderen voortaan.
Een andere vrouw uit de Lichtende Steden tot een der vaders van het Zwarte Land Broeder, beminde; zie, mijn schoot baarde niet, maar mijn ziel is de ziel van een moeder, mijn hart en hoofd zijn vol gaven en krachten, krachten tot koestren tot helpen tot richten en steune' en omzorgen. Ik geef ze velen, ik ben eene, die gemeenschap dient. Mijn leven is rijk, mijn werk gezegend, maar ik heb nog moederlijkheid over; een bron welt in mij, rijk onuitputtelijk. Zie, ik verzorgde uw zoontje en vond hem schuw, als kindren zijn, die vroeg de moeder derven; en hij zei: ‘moedertje was dood, was dood,

en zeldzaam was het, dat vadertje lachte’; ik voelde hem een eenzaam kind. Met moederteerheid drenkte ik hem, ik bracht hem saâm met vroolijke gespelen, de kindren, die gemeenschap mij toevertrouwt; in hem ontbloeide een nieuw leven van onbezorgde dartelheid. 'k Zag hem gedijen tot een ander wezen. Ik bid u broeder, neem hem niet weg van mij: zijn lichaam is teer en zijn ziel nog schuchter; zorg en koestering zijn hem zeer van noode, ik kan hem die geven méér dan gij. Elk jaar breng ik hem u, in zomertijd komen wij hier; uw hart verkwikt telkenmale het wederzien: hij werd zoo schoon en sterk. Ik bid u broeder, zoo ge hem zeer liefhebt, laat hem bij mij. *De vader van het kind* Genoote, gij wier warme, wijze ziel heenbuigt over veel teere kinderlevens in liefde alle dage' en innigheid, - zou ik niet vol willige blijdschap zijn dat gij wilt weze' over den moederlooze moeder? Geef hem wat ik niet geven kan. -

Kom hier mijn kleine Paul, mijn lieve jongen; moeder gaat zonder jou niet weg, mijn kind, je hoeft haar hand niet zoo stijf vast te houden: je moogt met haar mee terug naar de blijde broertjes en zusjes, die je ginder vond. Ik hoor ze vragen ‘waar is Paul gebleven’? Ik hoor ze juichen ‘daar is Paul weerom’. Je moogt nu voortaan altijd bij hen blijven, maar als de zomer bloeit over het land en het gele graan ruischt tusschen de velden, dan kom je ieder jaar bij mij weerom. En ieder jaar zult je verwonderd zijn dat vader nog ouder werd en nog grijzer, en elk jaar zal ik blij verwonderd zijn, hoe groot en flink en knap je bent geworden, en vrage': ‘is dat mijn Paul, mijn lieve Paul, is dat mijn eigen kleine kinderventje?’ O wat zult je ginds kostelijk gedijen! Kus vader nu goedag en laat hem gaan, want hij verlangt naar alleenig te wezen. - Gezegend zij uw wijze hand, mijn zuster, gezegend uw teedere koestering. *Een der vrouwen* Er zijn geen weezen meer, er zijn geen weezen.

Een andere vrouw Er zijn geen kinderlooze moeders meer. *Een derde vrouw* Aan iedre moeder hangt een kinderkopje als aan de jonge perelaar zijn peer. *De eerste vrouw* De hunkering der harten is gelenigd. *De tweede vrouw* De verlatenheid doet niet langer pijn. *De derde vrouw* Broederschap heeft de eenzamen vereenigd: zij bracht saam, wie elkaar tot troosting zijn. *De eerste vrouw* Zij heeft gladgestreken d' oneffenheden. *De tweede vrouw* Zij heeft de hoekige lijnen verzacht. *De derde vrouw* Zij schulpt het dal van glanziggroenen vrede dat tusschen steile bergen eeuwig lacht.

De eerste vrouw Zij is de zalf die heelt het erge schrijnen. *De tweede vrouw* Zij is als morgenrood en avondgoud. *De derde vrouw* Zij trok de liefelijke strengellijnen waaruit toekomst haar gouden hart ontvouwt. *Een der mannen* Broederliefde heeft gezegevierd, makkerliefde maakte ons sterk. De meesters streden met den haat als wapen, zij poogden te breken met geweld onze kracht, zij onthielden ons brood, zij wilden ons temmen door honger; door de marteling onzer jonge zonen wilden zij ons maken murv. *Een andere man* Maar Broederschap heeft het niet gedoogd; haar hadden zij vergeten. Zij heeft ons gelaafd, onze kinderen gespijzigd, zij heeft ons gered van ondergang. Hun geweld en hun goud zonken weg als water zinkt in de aarde. Doordat wij één waren hebben wij overwonnen, doordat Makkerschap daadkrachtig in ons was.

Een der vrouwen Eens zal makkerschap alle schepselen drenken. *De tweede vrouw* Eens raakt haar tooverstaf alle harten aan. *De derde vrouw* Haar gloed zal opvlammen uit alle denken. *De eerste vrouw* Uit alle daden zal haar kracht opslaan. *De tweede vrouw* Geen eenzaam lam zal meer blaten door de nachten. *De derde vrouw* Geen hart verbloeden in alleenige pijn. *De eerste vrouw* Vrij zullen stroome' over d' aarde alle weldoende krachten. *De tweede vrouw* Eens, wanneer alle scheidingen gevallen zijn.

De derde vrouw Wanneer Liefde zal alles doordringen. *De eerste vrouw* Alles. *De tweede vrouw* Liefde.

EINDE